

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
411-11/2024

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 6735 датум: 13.3.2024.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети
Казнено поправном заводу за
малолетнике у Ваљеву

Праћење спровођења препорука из Извештаја Европског
комитета за спречавање мучења и нечовечних или
понижавајућих казни или поступака о посети Републици
Србији из 2021. и 2023. год.

Београд, март 2024. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и КликАктив – Центар за развој социјалних политика.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 82/22.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Казнено-поправни завод за малолетнике у Ваљеву (КПЗ Ваљево)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	5. март 2024. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење спровођења препорука из Извештаја о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ) Републици Србији из 2021. и 2023. године
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2024. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана Члан тима: Маја Јовић, Заштитник грађана/Одељење НПМ

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Члановима мониторинг тима пружене су све тражене информације, омогућен обилазак просторија, увид у затражену релевантну документацију као и ненадзирани разговори са осуђеним и притвореним лицима по избору чланова тима НПМ.

Професионално поступање руководства и службеника завода током посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

ТОК ПОСЕТЕ

У уводном разговору са управником завода представљен је тим и циљ посете, и прибављене поједине информације од значаја за предмет посете. Након тога је тим НПМ обавио разговоре са начелницима и службеним лицима у Служби за третман, Служби за обезбеђење и Служби за здравствену заштиту и извршио увид у релевантну документацију. Потом је извршен обилазак просторија у којима се налазе осуђени разврстани у затворено одељење, осуђени који су под мером појачаног надзора, као и обилазак просторија у којима су смештена притворена лица. Том приликом обављени су ненадзирани разговори са близу 30 лица лишених слободе. На крају посете, вођа тима НПМ изнела је прелиминарна запажања о обављеној посети руководству.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА СРТ

1. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да српске власти обезбеде да се сви затворски чувари стриктно придржавају одредби утврђених Правилником из 2019. године и да свака примена употребе силе и средстава везивања буде у потпуности документована и подложна ригорозном надзору управе затвора. Даље, сваком затворском чувару треба омогућити редовну обуку о употреби средстава везивања, укључујући технике ручне контроле и вештине деескалације, како би се осигурало да се свим интервенцијама у решавању изазовних затвореника управља професионално.

НАЛАЗ НПМ:

Од почетка године у заводу није било употреба мера принуде, а у прошлој години, поред издвајања евидентирано је укупно шест мера принуде (употреба физичке снаге и гумене палице).

Извештаји о употреби мера принуде пружају исцрпан опис околности под којима су мере примењене, односно пружају довољно података о разлозима за примену мера принуде и начину њихове примене. Међу документацијом о примени мера принуде налазиле су се службене белешке службеника обезбеђења који су применили неку од мера принуде, које садрже податке о околностима конкретног случаја, разлозима за примену мера принуде и начину на који су примењене, као и извештаји о обављеном лекарском прегледу након примене мера принуде и поновљеном лекарском прегледу који је обављан у законом прописаном року. Извештај о употреби мера принуде попуњавају припадници Службе за обезбеђење који су применили мере, лекар, као и начелник Службе за обезбеђење. Ови формулари, осим података о лицу према којем су мере примењене и службеним лицима која су их применили, датума и времена када је дошло до примене, садрже и део где је потребно уписати разлог за примену принуде, начин примене, последице које су настале применом принуде, датум и време лекарског прегледа, лица која су обавештена о примени мера принуде, као и мишљење о оправданости примене мера принуде. Напоследку, ови извештаји се прослеђују и Управи за извршење кривичних санкција, у оквиру извештавања о ванредним догађајима.

Према службеним наводима, а што је потврђено и увидом у документацију, у заводу су спроведене обуке у складу са Планом и програмом обуке запослених у установама за извршење кривичних санкција за 2023. годину. Службеници обезбеђења су похаћали обуке о употреби мера принуде, укључујући и технике ручне контроле и вештине деескалације.

2. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да српске власти доставе затворском особљу јасну поруку да физичко злостављање и несразмерно прибегавање средствима принуде и безбедносним мерама нису прихватљиви и да ће се према томе решавати. Комитет посебно препоручује да се предузму одговарајуће мере за унапређење вештина затворског особља у поступању у ситуацијама високог ризика без непотребне употребе силе, посебно пружањем обуке о начинима спречавања криза и смиривања напетости, као и о употреби безбедних метода контроле и спутавања. Таква обука такође треба да садржи елементе антидискриминације и нетолеранције према притвореним лицима страног држављанства.

НАЛАЗ НПМ:

Као што је наведено, у заводу су организоване све обуке сходно Плану и програму обуке запослених у установама за извршење кривичних санкција за 2023. годину, што је обухватило и обуке које се односе на унапређење вештина затворског особља у поступању у ситуацијама високог ризика без непотребне употребе силе, специјалне физичке обуке, превенцију тортуре и заштиту људских права, односно упознавање са важећим прописима у погледу поступања према лицима лишеним слободе и обуке запослених у службама за третман, здравствену заштиту, обуку и упошљавање. Такође, службеници су по завршетку обуке имали тестирање, односно проверу знања и физичких способности.

3. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује да Министарство правде Србије озбиљно размотри потребу за повећањем броја запослених и укине забрану запошљавања. Комитет препоручује да исто министарство предузме радње за попуњавање радних места затворских службеника у затворским установама под његовом надлежношћу, обезбеђујући да број запослених затворских службеника буде довољан да гарантује безбедност особља, законске захтеве као што су надзор над свакодневним вежбама на отвореном и пратња ван медицинских установа, као и физички и ментални интегритет свих затворских службеника, као и смањење прековременог рада и спречавање прекомерног оптерећивања особља.

НАЛАЗ НПМ:

На дан посете у заводу се налазило 264 лица, а од тог броја 144 лица се налазило у затвореном одељењу завода. Укупан број службеника обезбеђења је 87, уз још 8 приправника, при чему је изменама и допунама акта о систематизацији радних места у Управи за извршење кривичних санкција повећан број радних места у Служби за обезбеђење у свим заводима, укључујући и КПЗ Ваљево. На тај начин, а након спроведеног конкурса, створиће се услови да се у заводу попуне сва радна места у овој служби, чији број предвиђен систематизацијом износи 100.

4. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује српским властима да даље развију понуду режима сврсисходних активности за осуђене затворенике у свим затворима.

НАЛАЗ НПМ:

НПМ је више пута указивао на то да је питање организовања и коришћења слободног времена у установама за извршење кривичних санкција значајан фактор преваспитања, те да је испуњавање слободног времена адекватним садржајима од велике важности. Оно доприноси остваривању процеса ресоцијализације, пре свега омогућава развијање способности и позитивних навика код затвореника, смањује њихове тензије и фрустрације и освежава њихов живот унутар затворских зидина. Испуњавање слободног времена адекватним садржајем доприноси и смањењу нереда, агресивности, нездраве атмосфере и одржавању дисциплине у заводу.

С тим у вези, НПМ похваљује рад Службе за третман и Службе за обуку и упошљавање у овом заводу као пример добре праксе у поступању. У заводу се организује већи број различитих секција (спортских, уметничких и сл.) и сврсисходних активности за сва осуђена лица. У овом заводу организује се и фестивал осуђеничког литерарног стваралаштва, те завод сваке године расписује литерарне конкурсе на различите теме у категорији проза и поезија.

НПМ је уочио да се у Заводу редовно спроводе специјализовани групни програми за осуђене. Поред пет специјализованих групних програма (општи когнитивно-бихевиорални програм, програм за починиоце насилних кривичних дела, програм за починиоце насиља у породици, специјализовани програм за групни рад са зависницима од алкохола и специјализовани групни програм за рад са зависницима од психоактивних супстанци), који се спроводе и у осталим заводима, у овом заводу су развијени и додатни психосоцијални програми. У питању су програм контроле беса, одговорност према себи, породици и друштву, програм припреме за живот по издржаној казни, превенција самоповређивања и суицида. У ове програме укључен је већи број осуђених лица, те је, примера ради, програм под називом „Одговорност према себи, породици и друштву“ похађало 70 лица, а програм припреме за живот по издржаној казни 94 лица, од којих 43 из затвореног одељења завода. У тренутку посете НПМ, формирана је група од осам лица за учествовање у програму за групни рад са зависницима од психоактивних супстанци, као и група за програм починилаца насилних кривичних дела, а у току је било и спровођење општег когнитивно-бихевиоралног програма у ком учествује 23 лица.

Третмански рад обухвата и индивидуалне разговоре усмерене на остваривање индивидуалних циљева који су осуђеном постављени у оквиру програма поступања. У заводу је ангажовано 19 службеника третмана, међу којима су и специјални педагози, психолози, психотерапеут, социолог и сл. Индивидуалне разговоре васпитача са осуђенима иницирају најчешће васпитачи самоиницијативно, интересујући се за расположење, понашање и потребе осуђеног, а обављају се и на захтев осуђених лица. Осуђени са којима су чланови тима НПМ обавили разговоре истакли су да су им васпитачи лако и често доступни у делу у којем су смештени, као и да их обилазе и без њиховог посебног захтева.

Такође, око половина осуђених лица је радно ангажована, претежно на редарским пословима или у погону, а већи број лица је похађао и стручне курсеве и обуке за 10 занимања и након завршене обуке стекао сертификате.

НПМ наведено сматра веома значајним, имајући у виду да рад као метод у функцији преваспитања и ресоцијализације има значајног удела пре свега у стицању радних навика, нових способности и искустава, као и у оспособљавању да се након изласка из затвора живи на законит начин.

Осим свега напред наведеног, осуђена лица бораве на свежем ваздуху свакога дана у трајању од најмање два сата, а током боравка могу да упражњавају и физичке активности, односно користе справе за вежбање. Најзад, на располагању имају и могућност играња стоног тениса.

5. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да српске власти развију сврсисходан режим за затворенике који су стављени под меру појачаног надзора у циљу промовисања њихове реинтеграције у редован режим. Свака јединица у којој се таква мера извршава требало би да има стални мултидисциплинарни тим састављен од педагога, психолога и социјалних радника. Тим би требало да развије детаљније индивидуалне планове за сваког затвореника и да повећа директну интеракцију са њима кроз мотивационе разговоре.

ЦПТ препоручује да српске власти обезбеде да се свим затвореницима који су под мером појачаног надзора обезбеде јасне и брзе информације о трајању мера. Даље, препоручује се да сви прегледи смештаја треба да укључују састанак лицем у лице

између затвореника и затворског особља пре него што се да било каква препорука управи затвора.

НАЛАЗ НПМ:

У тренутку посете 16 лица је било под мером појачаног надзора, смештено у неколико спаваоница. НПМ је уочио да су просторије у којима се извршава мера појачаног надзора веома простране, са великим прозорима који су заштићени решеткама, довољно осветљене и проветрене. Хигијена у свим просторијама је била на високом нивоу.

О смештају под појачан надзор осуђена лица добијају образложена решења са правом на жалбу. НПМ је уочио да се поједина лица у дужем временском периоду налазе у ОПН-у, али увидом у документацију уочено је да су разлози за наведено детаљно образложени, те да су лица током трајања мере испољавала недолично понашање, односно учинила дисциплински преступ и сл.

Лица са којима је НПМ обавио ненадзиране разговоре су навела да су добили одлуке о одређивању ове мере, да им је јасно због чега се налазе под појачаним надзором, те да нису подносили жалбе. Такође, навели су да обављају разговоре са васпитачем једном недељно, да им је омогућен боравак на свежем ваздуху у трајању од два часа дневно и телефонски разговори четири пута недељно, при чему једном у три недеље имају могућност и коришћења вајбер позива, односно комуникације преко скајпа, имајући у виду да завод има на располагању таблете. Једно лице навело је да је током трајања ове мере било укључено у активности плетења огрлица, односно крстића, те да га је томе обучавао ћакон. Најзад, током извршења посебне мере нису им ускраћена ни ограничена права на посете и пријем пакета.

Према службеним наводима, а што су потврдила и лица са којима је тим НПМ обавио разговоре, службеник третмана (психотерапеут) је недавно обавио разговоре са лицима која се налазе под мером појачаног надзора, ради сагледавања њихових интересовања, односно ради реализације активности за које су заинтересовани (сликање, свирање неког инструмента и сл.) и са њим проводе сат времена дневно у едукативном центру.

НПМ похваљује наведено и охрабрује руководство завода да се настави са оваквим поступањем, како би се обезбедило да мера појачаног надзора обухвати и појачане третманске активности васпитача, како групне, тако и појединачне и сврсисходан режим за затворенике који су стављени под меру појачаног надзора, у циљу промовисања њихове реинтеграције у редован режим.

8. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ позива српске власти да развију свеобухватну стратегију за пружање помоћи затвореницима са проблемима повезаним са дрогом (као део шире националне стратегије о дрогама) у светлу горе наведених напомена, као и релевантних публикација реномираних међународних тела.

НАЛАЗ НПМ:

Као што је наведено, у заводу се спроводи специјализовани групни програм за зависнике од психоактивних супстанци, а у тренутку посете формирана је група од осам осуђених лица која ће похаћати наведени програм.

9. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ позива српске власти да предузму неопходне кораке, укључујући и законодавну природу, како би се осигурало да затвореници у притвору добију

редован и чест приступ телефону. Даље, треба предузети мере како би се осигурало да сви осуђени затвореници имају користи од додељених телефонских права повећањем броја доступних телефона.

НАЛАЗ НПМ:

Осуђена лица која се налазе у затвореном делу завода, а са којима је тим НПМ обавио разговоре, навела су да имају могућност телефонирања четири пута недељно по 15 минута, да се око термина телефонирања међусобно договарају и да не постоје проблеми у вези са остваривањем овог права. Такође, једном у три недеље омогућена је и комуникација преко скајпа.

Када је реч о притвореним лицима, телефонски разговори са обављају уз сагласност поступајућег суда. Већина притворених лица су навела да им је наведено одобрено након што је завршена истрага, те да су добили сагласност суда да једном недељно могу у контролисаним условима да обављају телефонске разговоре са члановима породице.

10. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује да све лекове дистрибуира здравствено особље и да затвореници ни под којим околностима не смеју обављати такав задатак. ЦПТ препоручује српским властима да провере да ли је за све затворенике загарантовано давање лекова које захтева њихово здравствено стање; то имплицира да би средства додељена затворима требало да буду довољна да омогуће бесплатно давање лекова затвореницима.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима запослених у Служби за здравствену заштиту, а што су потврдила и лица лишена слободе са којима је НПМ обавио разговоре током посете, терапију лековима искључиво дели медицинско особље.

Све лекове који се налазе на листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања имају у довољној количини и редовно их требају.

11. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да записник састављен након медицинског прегледа увек треба да садржи: приказ изјава дате особе које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов / њен опис здравственог стања и све наводе о злостављању), потпуни приказ објективних медицинских налаза заснованих на детаљном прегледу, и запажања здравственог радника у светлу напред наведеног указујући на доследност свих изнетих навода и објективних медицинских налаза.

НАЛАЗ НПМ:

КПЗ Ваљево има стално запосленог лекара али је исти упућен на специјализацију, те је из наведеног разлога у заводу ангажован по уговору лекар специјалиста интерне медицине. Лекар долази у завод два до три пута недељно у периоду од 8:00 до 13:00 часова, али долази и по потреби. У Служби за здравствену заштиту запослен је један медицински техничар и једна медицинска сестра.

НПМ је остварио у увид у поједине Извештаје лекара о повредама и уочио да се у њима бележе наводи лица о начину настанка повреда, да се оне описују и фотографишу. Међутим, подаци о начину настанка повреда, које даје лице лишено слободе приликом лекарског прегледа, не садрже детаљне наводе лица о околностима под којима је дошло до повреде (где, како, како, ко), а ни детаљан опис повреда, односно, не садрже детаљније податке у смислу навођења ближних карактеристика повреде (изглед,

величина, прецизнија локализација, број, боја и др). Један од извештаја није садржао наводе лица о начину настанка повреда, а већи број извештаја у које је остварен увид није био попуњен у делу „мишљење лекара о повезаности навода о начину настанка повреда и нађених повреда“. Поред тога, уочене повреде нису биле уцртане на шеми тела. У једном случају лице је прегледано у Дому здравља и Општој болници, а потом и у заводу. Повреде које су уочене у заводу су евидентирани у здравствени картон лица лишеног слободе и приложени су и извештаји лекара о обављеним прегледима у наведеним здравственим установама. Међутим, Служба за здравствену заштиту није сачинила Извештај о повредама.

НПМ напомиње да је током претходних посета овом заводу констатовао да се обављање првог лекарског прегледа лица лишених слободе по пријему у завод и документовање уочених повреда не обавља на начин предвиђен стандардима и с тим у вези упућивао препоруке у циљу унапређења поступања у овом делу⁴.

НПМ на овом месту поново истиче важност лекарског прегледа и улоге заводског лекара, који је вероватно прво лице којем се потенцијална жртва злостављања може пожалити на лоше поступање према њему. Лекари дају изузетан допринос у борби против злостављања лица лишених слободе детаљним евидентирањем како навода лица о начину настанка повреда тако и њиховим детаљним описивањем. Само такви медицински докази омогућавају адекватну истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности учинилаца.

1.

ПРЕПОРУКА

У КПЗ Ваљево, када се утврди да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- уносити детаљне и конкретне наводе лица о начину настанка повреда;
- повреде детаљно описивати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

12. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да сви новопридошли затвореници унутар казнено-поправног система Србије буду подвргнути систематском прегледу на туберкулозу и добровољном тестирању на ХИВ и хепатитис Б и Ц у року од 24 сата од пријема.

НАЛАЗ НПМ:

Свако лице лишено слободе при пријему пролази тзв. брзи скрининг на туберкулозу, па уколико се на основу одговора посумња на евентуално постојање туберкулозе лица се шаљу на даље анализе. Тестирање на ХИВ, хепатитис Б и Ц се не обавља при пријему лица у завод, али се у неколико наврата током године организује тестирање у сарадњи са Градским заводом за јавно здравље и углавном има интересената. НПМ напомиње да би Служба за здравствену заштиту требала да сваком новопридошлом лицу лишеном слободе понуди, у року од 24 сата од пријема, добровољно тестирање на ХИВ, хепатитис Б и Ц.

⁴ Извештај о посети ПУ Ваљево, дел бр. 4280 од 18.02.2021. и дел. бр. 9880 од 25.04.2023. године

13. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да се затворска управа Округног затвора у Београду, као и других затворских установа, подсети на њихову обавезу да обавесте надлежне тужилачке органе о свим случајевима новопримљених затвореника са повредама које указују на могуће злостављање полиције.

НАЛАЗ НПМ:

Након документовања повреда код новопримљених лица лишених слободe за које постоји сумња да су последица злостављања од стране полиције, обавештава се управник који о томе даље обавештава надлежно тужилаштво.

14. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би осигурале поштовање принципа еквивалентности неге, пружајући исти ниво приступа директном антивирусном лечењу затвореницима са дијагнозом хепатитиса Ц као што се нуди у заједници. Даље, вакцинацију против хепатитиса Б треба обезбедити затвореницима широм затворског система у светлу распрострањености злоупотребе супстанци и историје злоупотребе ињекционих дрога.

НАЛАЗ НПМ:

Сва лица која у завод дођу, а на слободи су започели антивирусно лечење због дијагнозе хепатитиса Ц, настављају лечење са том терапијом током боравка у заводу. Према службеним наводима, уколико се током трајања издржавања казне јави потреба за лечењем, сваком лицу би то било омогућено у сарадњи са надлежним здравственим установама. Организована понуда вакцинације против хепатитиса Б не постоји, али би могла да се спроведе на лични захтев у сарадњи са Градским заводом за јавно здравље. У вези са тим, НПМ напомиње да би Служба за здравствену заштиту требала да сваком новопримљеном лицу лишеном слободe, укаже на могућност добровољног вакцинисања.

15. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује да српске власти уведу праксу спровођења темељне истраге о свакој смрти затвореника, посебно у циљу утврђивања да ли постоје лекције које се могу научити у вези са радним процедурама. Даље, ЦПТ понавља своју препоруку да се затворској управи и затворским лекарима систематски достављају закључци обдукционих извештаја (или барем подаци о узроку смрти), као и сви резултати судске истраге у таквим случајевима, који се тичу затвореника који умру у притвору у затвору или у спољној болници након што су пребачени из својих установа. У том смислу, Републички јавни тужилац требало би да изда обавезно упутство свим основним тужилаштвима у читавој земљи о аутоматском преносу наређених обдукционих извештаја затвореника управи затвора.

НАЛАЗ НПМ:

У ситуацијама када лице лишено слободe премине заводу или у болници након што је пребачен у исту из завода, обдукција се обавља и по њеном завршетку извештај доставља заводу.

16. ПРЕПОРУКА СРТ:

ЦПТ препоручује да српске власти нагласе надзорним судијама важност њихове улоге као непристрасне и независне контроле затворске праксе.

НАЛАЗ НПМ:

Према службеним наводима, судија за извршење кривичних санкција приликом обиласка завода разговара са лицима лишеним слободe и обилази просторије у којима бораве, а своја запажања у усменом разговору преноси управнику. **Међутим, иако је Законом о извршењу кривичних санкција прописано да судија за извршење најмање једном свака четири месеца обилази заводе на територији своје месне надлежност, разговара са осуђенима и информисе их о остваривању њихових права, увидом у документацију уочено је да је судија за извршење последњи пут био у заводу 20. јуна 2023. године.**

17. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет позива српске власти да предузму конкретне мере за израду дневног програма активности за све притворенике на основу напора започетих у КПЗ Панчево. Циљ би требало да буде да се затвореницима обезбеди најмање осам сати активности ван ћелије (рад, стручни курсеви, образовање, рекреација и спорт).

НАЛАЗ НПМ:

На дан посете НПМ у притвору се налазило 30 лица. Притворена лица на располагању имају боравак на свежем ваздуху у трајању од два сата, могућност упражњавања физичких вежби, односно коришћења справа за вежбање, као и могућност играња стоног тениса сат времена недељно. Остали део дана притворена лица време проводе у спаваоницама, играју друштвене игре, слушају радио или гледају телевизијски програм.

За разлику од претходних посета, током ове посете НПМ је као пример добре праксе уочио да је у одељењу притвора од недавно организовано психосоцијално саветовање у којем тренутно учествују четири лица, као и да је заинтересованим притвореним лицима омогућено да похађају курс основне информатичке писмености. НПМ охрабрује руководство завода да настави са оваквим поступањем како би се обезбедило што шири спектар сврсисходних активности за притворена лица у складу са законом и важећим стандардима.

18. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да српске власти предузму кораке да свим малолетним преступницима који су смештени у притвору, без обзира на период притвора, обезбеде пун програм сврсисходних активности (укључујући образовање, спорт и рекреацију).

НАЛАЗ НПМ:

У тренутку посете НПМ, у заводу се у притвору није налазило ни једно малолетно лице. У заводу је боравило девет малолетних лица у затвореном одељењу са којима је тим НПМ обавио ненадзиране разговоре. Ова лица смештена су у спаваонице које су простране, чисте, опремљене неопходном постељином, намештајем, довољно осветљене. Врата спаваоница су током већег дела дана откључана, те наведено омогућава слободно кретање унутар дела завода у ком су смештена. Такође, НПМ је уочио да су недавно направљене и у функцију стављене просторије које су намењене за дневни боравак осуђених у затвореном одељењу а у којима осуђена лица могу да бораве у току дана, играју друштвене игре и сл.

НПМ похваљује и чињеницу да је малолетним лицима омогућено да на свежем ваздуху бораве три сата дневно, да су четири лица недавно завршила основно

образовање, да су готово сви радно ангажовани, да су завршили обуку за ПВЦ столарију, бравара или курс основне информатичке писмености, те да им је осим спортских активности и секција на располагању и могућност сликања као и чести индивидуални разговори са васпитачем.

Дневни боравак у затвореном делу завода

19. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да српске власти развију родно специфичан приступ према затвореницама у истражном притвору, нудећи им значајнији људски контакт и психолошку помоћ како би надокнадиле продужене периоде де факто самице којима су повремено изложене. Комитет позива српске власти да предузму конкретне мере за развој програма активности за затворенице смештене у истражним притворима широм земље. Циљ би требало да буде да се затвореницима обезбеди најмање осам сати активности ван ћелије (рад, стручни курсеви, образовање, рекреација и спорт).

НАЛАЗ НПМ:

У тренутку посете у притвору се налазила једна жена, која је у притвору провела ноћ и која је навела да очекује да у току дана изађе из завода. У разговору са тимом НПМ, навела је да јој је омогућен боравак на свежем ваздуху, али с обзиром на кратко време колико се налази у притвору, није било могуће од ње прибавити остале информације које су везане за режим активности, психолошку помоћ и сл. Према службеним наводима, и женама које се налазе у притвору на располагању је психосоцијално саветовање, разговор са психотерапеутом, курс основне информатичке писмености, могућност рекреације и боравка на свежем ваздуху.

20. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет препоручује да српски органи, у консултацији са надлежним судским и тужилачким органима, примењују принцип наметања затворених посета само у изузетним околностима и на основу индивидуалне процене ризика, уместо да усвајају систематску забрану везану за на ток истрага и кривичног поступка (до

подизања оптужнице). Даље, Комитет такође препоручује да се право на посете за притворенике продужи на једну посету недељно.

НАЛАЗ НПМ:

Посете лицима у притвору су у највећем броју отворене и одвијају се једном недељно.

21. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет позива српске власти да предузму неопходне кораке, укључујући и законодавну природу, како би осигурали да се притвореницима омогући редован и чест приступ телефону.

НАЛАЗ НПМ:

Приступ телефону, односно обављање телефонских разговора када су у питању притворена лица зависи од одобрења поступајућег судије. Према наводима притворених лица са којима је НПМ обавио ненадзирани разговоре, већина је навела да су одобрење суда за обављање телефонских разговора добили недавно, након што је истрага окончана, те да им у одобрењу стоји да могу обављати телефонски разговор једном недељно са члановима породице.

22. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да српске власти обезбеде да прибегавање претресу новопридошлих притвореника буде засновано на индивидуалној процени ризика, подложно ригорозним критеријумима и надзору, и да се спроводи на начин који поштује људско достојанство. Даље, треба уложити све разумне напоре да се неугодност сведе на минимум; од притворених лица која се претресају не треба захтевати да скину сву одећу истовремено. Односно, особи треба дозволити да скине одећу изнад струка и да се поново обуче пре него што скине даљу одећу. Даље, телесни претреси малолетника треба да се врше само као последње средство, односно само када се сматра да је ризик за безбедност себе или других посебно висок и када се не могу применити мање наметљиве мере.

Комитет препоручује да српске власти обезбеде да када се малолетни затвореници превозе и изводе ван круга, употреба лисица буде изузетна и заснована на индивидуалној процени ризика.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима притвореника, претреси се обављају на начин који поштује људско достојанство при чему се сва одећа не скида истовремено. Претреси се обављају углавном једном месечно. Малолетна лица са којима је тим НПМ обавио разговоре а која се налазе у затвореном одељењу су навела да им се приликом извођења ван завода везују руке, често и ноге. Према службеним наводима, наведено захтева индивидуална процена ризика, односно чињеница да су у питању лица која су претходно покушала бекство или испољавала насилна понашања, те да је процена надлежних служби да је у конкретном случају неопходна употреба средстава за везивање приликом изласка из завода.

23. ПРЕПОРУКА СРТ:

Малолетницима у притвору треба обезбедити адекватну хранљиву, довољно калоричну и добро избалансирану исхрану, као и приступ великој количини

течности за њихове потребе. Даље, треба поштовати прехранбене потребе и обичаје страних затвореника, посебно оних исламског порекла.

НАЛАЗ НПМ:

Као што је наведено, у тренутку посете НПМ у притвору се није налазило ни једно малолетно лице. Малолетна лица која су се налазила у затвореном одељењу завода су навела да су задовољна количином и квалитетом хране, да имају могућност набављања неопходних намирница, као и да добијају редовно пакете. Према наводима лица лишених слободе, у заводу је омогућена исхрана у складу са верским обичајима.

24. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет позива српске власти и Службу за извршење кривичних санкција да усвоје стални програм редовног реновирања, одржавања, дезинфекције и опремања постојећих истражних затвора широм земље, са јасним временским распоредом, наменском буџетском линијом и надзором.

НАЛАЗ НПМ:

Просторије у којима су смештена притворена лица које је НПМ обишао су у складу са важећим стандардима и прописима, а хигијена у истим је на задовољавајућем нивоу.